

**QORAQOLPOG‘ISTONDA SOG‘LIQNI SAQLASH TARIXI 1960-1970
YILLARDA**

Toreniyazov Medetbay Turdibaevich,

Ajiniyoz nomidagi NDPI Tarix o‘qitish metodikasi kafedrasida assistent o‘qituvchisi

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15170599>

1960-yillar va 1970-yillarda Qoraqalpog‘istonda tibbiyot xizmatlarining rivojlanishi turli ijtimoiy sohalarning rivojlanishi bilan yaqin bog‘liqdir. Ijtimoiy rivojlanish, o‘z navbatida, jamiyat holatini umumiy ravishda xarakterlaydigan ko‘rsatkichdir. O‘rganilayotgan davrda tibbiyotning regional xususiyatlarini o‘rganish katta ahamiyatga ega. 1960-yillar va 1970-yillarda Qoraqalpog‘istonda xalqning farovonligini oshirish va ijtimoiy xizmatlarni yaxshilash uchun muhim sa‘y-harakatlar qilingan. Ijtimoiy rivojlanish sohasidagi zamon talablari, shu jumladan tibbiyot sohasidagi muammolarni muvaffaqiyatli hal qilish uchun, o‘rganilayotgan davrda to‘plangan tajribani foydalanish va shu davrning xatolari va muammolarini hisobga olish zarur.

Ushbu muammo Qoraqalpog‘istonda alohida tadqiqot obyekti sifatida ko‘tarilmagan. Bunga ba‘zi mualliflarning, xususan Babanazarov R., Karimov D., Kovalenko A. [1], Abdirova Ch., Kovalenko A., [2], Elmuratov A. [3], Ismailov O., Yeshanova T., Babadzhanova A. [4] asarlarida e‘tibor qaratilgan. Biroq, Qoraqalpog‘istonda sog‘liqni saqlash rivojlanishi muammolariga ma‘lum darajada tegishli bo‘lgan barcha ushbu asarlar zarur to‘liqlik va analitik tabiat bilan ajralib turmaydi va faqat umumiy rivojlanish tendentsiyalarini ochib beradi, mintaqaviy tajribaga e‘tibor bermaydi.

Qoraqalpog‘iston Salomatlik vazirining 1956-yilgi Respublikadagi faol tibbiyot xodimlari yig‘ilishidagi hisobotida, o‘tgan 10 yil ichida respublika sog‘liqni saqlash byudjeti 1 million rubldan oshgani haqida ma‘lum qilingan (1946 - 24374 rubl, 1956 - 42866 rubl). Tibbiyot xodimlari soni oshdi, respublikada 213 shifokor va 970 o‘rta ma‘lumotli tibbiyot xodimi faoliyat yuritdi.

Qoraqalpog‘istonda sog‘liqni saqlashni rivojlantirish 1960-yillarda mintaqaning ijtimoiy rivojlanishining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Tibbiy tadqiqot institutlari respublikada sog‘liqni saqlashni rivojlantirishda yordam ko‘rsatdi. 1960-yilga kelib, respublikada sakkiz shahar shifoxonalar assotsiatsiyasi, yetti tuman shifoxonasi, 26 qishloq shifoxonasi, 13 maxsus dispanser (trahomatoz, onkologiya va boshqalar), 165 tibbiy, feldsher-akuşer stansiyalari, 16 sanitariya-epidemiologiya stansiyalari faoliyat yuritdi. Butun katta joylashgan aholi punktlarida dorixonalar

“O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI HUDUDLARINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING GEOGRAFIK ASOSLARI”

Respublika ilmiy-nazariy konferensiyasi

mavjud edi. Doktorlar soni oshdi; 1962 yilda respublikadagi ularning soni 400 ga yetdi, va o‘rta darajali tibbiyot xodimlari soni 1,800 dan ortiq kishini tashkil etdi. 1960-yillarning o‘rtalariga kelib, aholining moddiy va madaniy darajasining oshishi sababli sog‘liqni saqlashga bo‘lgan talablar ko‘tarildi. Ishchilar moddiy farovonligining doimiy oshishi, madaniyat va farovonlik o‘sishi hamda tibbiyot xodimlarining sa’y-harakatlari natijasida aholining sog‘lig‘ining asosiy ko‘rsatkichlari yaxshilanmoqda. Respublikada umumiy o‘lim darajasi 1962 yilda 7.6% dan 1964 yilda 5.4% gacha pasaydi (1000 aholi orasida). Yangi tug‘ilgan chaqaloqlarning o‘lim darajasi 1962 yilda 38.3% dan 1964 yilda 23% gacha tusdi (1000 tug‘ilish orasida). Shunga mos ravishda, umrbod yashash davomiyligi ham oshdi. 1000 aholi orasida uzoq umrlilar soni jihatidan Qaraqalpog‘iston O‘zbekistonda birinchi o‘rinlarda turadi.

Qishloq sog‘liqni saqlash va sanitariya va epidemiologiya xizmatini tashkil etish uchun bir qator chora-tadbirlar olingan, natijada markaziy va zonal tuman shifoxonalari yaratildi va qishloq tuman shifoxonalari mustahkamlandi. Sanitariya va epidemiologiya bo‘limlari mustaqil stantsiyalarga ajratildi. Shunday qilib, 1960-yillarning o‘rtalariga kelib, respublikada 250 o‘rinli uchta markaziy shifoxona, 150 o‘rinli bitta shifoxona va 100 o‘rinli to‘rtta shifoxona bo‘ldi. Tibbiyot muassasalarining jihozlanishi 1960-yillarning ikkinchi yarmida yaxshilandi. Tibbiyot va profilaktika muassasalari taxminan 2 million rublda jihozlar, apparatlar, transport vositalari va inventar qabul qildilar. Biroq, shuni ta’kidlash kerakki, shifoxonalar, dispensarlar va sanitariya va epidemiologiya stantsiyalarining aksariyati asosiy sanitariya va gigiena talablariga javob bermaydigan yarim favqulodda joylarda joylashgan edi: foydalanish maydoni cheklangan va hokazo. Shu bilan birga, 1960-yillarning o‘rtalarida tibbiyot xodimlari masalasi hal etilmaganligini ta’kidlash lozim: respublikada bir shifokor mamlakatning boshqa hududlarida xizmat qilayotganlarga qaraganda 2,5 baravar ko‘proq odamga xizmat qilar edi. Tibbiyot xodimlarining aylanishi yuqori darajada davom etdi: masalan, 1964 yilda yangi bitiruvchilar orasidan 68 shifokor keldi, 24 shifokor ketdi, 1965 yilda 62 shifokor keldi va 18 shifokor chiqdi. Tibbiyot xodimlarining aylanishining eng muhim sabablaridan biri zaruriy uy-joy va yashash sharoitlarining yo‘qligi edi. Shunday qilib, 1965 yil 1 oktyabr holatiga ko‘ra, 31 nafar shifokor va 50 dan ortiq o‘rta tibbiyot xodimlari xususiy kvartiralarda yashagan [5].

1970 yilda respublikada 100 ta shifoxona mavjud bo‘lib, unda 7,400 ta yotoq va tug‘ruqxonalarda 845 ta yotoq, 60 ta ayollar maslahati va poliklinikalar bo‘lgan. Sog‘liqni saqlash muassasalarida 943 ta shifokor va 4,100 ta o‘rta tibbiyot xodimi faoliyat yuritgan. Har 10 ming kishiga shifokorlar ta’minoti 13.4, o‘rta tibbiyot xodimlari - 55.6, shifoxona yotoqlari - 104.8 ni tashkil etgan. 1965 yilga nisbatan

“O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI HUDUDLARINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING GEOGRAFIK ASOSLARI”

Respublika ilmiy-nazariy konferensiyasi

statsionar tibbiy yordam 20 dan 22 taga oshgan. 1970 yilga kelib, Qoraqalpog'iston Toshkentdan keyin aholi uchun shifoxona yotoqlari ta'minoti bo'yicha O'zbekiston mintaqalari orasida ikkinchi o'rinni egallagan.

Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki, tadqiqot davrida respublikaning sog'liqni saqlash tizimi mavjud sharoitlar ostida eng mos ravishda tashkil etilgan va faoliyat yuritgan. Shifoxonalar, klinikalar va tibbiyot markazlari tarmog'i kengaytirilgan, ularning moddiy-texnik ta'minoti yaxshilangan va shifokorlar soni ko'paygan, bu esa bemorlarni davolashga ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Tadqiqot davrida xavfli infeksiyalarga qarshi kurashda muhim yutuqlarga erishilgan.

Tibbiy xizmatlarning sifatiga ko'ra, umr ko'rish davomiyligi oshdi. Bunga qo'shimcha ravishda, aholi material farovonligi darajasi har yili oshib bordi. Biroq, 1960-yillar va 1970-yillarda sog'liqni saqlashni rivojlantirishda asosiy qiyinchiliklarni yengib o'tganimizni da'vo qilish huquqimiz yo'q. Sanoatda bir qator jiddiy muammolar qoniqarli hal etilmagan. Profilaktika tibbiy muassasalar faoliyatida ustuvorlikka aylana olmadi, Qoraqalpog'iston shahar sog'liqni saqlashining umumiy rivojlanishi mamlakat va O'zbekiston uchun o'rtacha ko'rsatkichlardan orqada qoldi va kadrlar muammosi hal etilmadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Babanazarov, R. Qoraqalpog'iston ASSR sog'liqni saqlash rivojlanishi tarixi haqida. Qoraqalpog'iston ASSR Respublikasi Shifoxonasi ilmiy ishlari to'plami. II-son. Muharrir D.S. Karimov. / Babanazarov R., Karimov D.S., Kovalenko A.F. - Nukus: Qoraqalpog'iston.-1970.- b. 3-14.
2. Abdirov, Ch.A. Qoraqalpog'istonda sog'liqni saqlash rivojlanishining bosqichlari (Qoraqalpog'iston ASSR ning 50 yilligiga) / Abdirov Ch.A., Kovalenko A.F. // O'zbekiston tibbiy jurnali.-1970.-№ 10.-b. 32-35.
3. Elmuratov, A. Qoraqalpog'iston sog'liqni saqlash sohasining ahamiyati. / Elmuratov. A.-Nokis: Qoraqalpog'iston, 1994.-b. 44
4. Ismailov. O.I., Qoraqalpog'iston Respublikasida sog'liqni saqlashni rivojlantirish. / Ismailov O.I., Yeshchanov T.B., Babajanov A.S.-Nukus: Bilim. 1997.
5. Markaziy Davlat Arxivi (TsGA RK), f.1, op 200, d. 155, l. 12. "Qaraqalpaq ASSR aholisiga tibbiy yordam ko'rsatish to'g'risida" 22.01.1966 yildagi guvohnoma